

Modernisms mūsdienu literatūrā

Modernisma saknes literatūrā meklējamas 19. gadsimta beigās–20. gadsimta sākumā. Nākamie modernisma viļņi ir 20. gadsimta 20.–30. gados, 20. gadsimta 70.–80. gados, modernisma iezīmes atrodamas arī mūsdienu autoru darbos.

1. uzdevums. Izlasi informāciju!

Viena no modernisma tēmām – aizbraukšanas (emigrācijas) tēma. Tā ir aktuāla arī mūsdienu ekonomikā un tāpēc radusi atainojumu arī literatūrā.

Kopš 1991. gada no Latvijas aizbraukuši ap 600 tūkstošiem iedzīvotāju, liecina Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) dati. 1991. gadā Latvijā bija reģistrēti vairāk nekā 2,65 miljoni iedzīvotāju, savukārt pēc 26 gadiem – 2017. gadā – to bija vairs tikai 1,95 miljoni. Pēdējos 10 gados aptuveni 10 % mūsu valsts iedzīvotāju ir aizbraukuši no Latvijas tā saucamajā ekonomiskajā emigrācijā – ap 200 tūkstošiem cilvēku. Tas ir apmēram tik, cik devās bēgļu gaitās no Latvijas Otrā pasaules kara laikā, kad Latvijā atkārtoti iebruka padomju armija, taču vairumam izceļojušo Latvija nav vienaldzīga. Viņi ir aizbraukuši katrs sava iemesla dēļ, kas lielā mērā ir saistīts ar darba un atalgojuma grūtībām Latvijā. Taču, kā liecina pieaugošais skolu un skolēnu skaits Īrijā, aizbraukušajiem ir liela vēlme saglabāt latviešu identitāti arī savos bērnos.

Pēc: <https://www.lsm.lv/teta-projekts/dati/pec-neatkaribas-atjaunosanas-latviju-pametusi-600-tukstosi-iedzivotaju/>
<http://www.karins.lv/raksti/citi/labklajiba-un-emigracija/>

2. uzdevums. Strādājiet grupās ar klasesbiedriem! Dalieties pārdomās, vai jums ir radi, paziņas vai draugi, kas aizbraukuši no Latvijas uz ārzemēm (privātuma dēļ, protams, ir tiesības pārveidot jums zināmo informāciju)! Pārrunājiet un sagatavojiet savu viedokli! Izmantojiet atgādni “Viedoklis”!

Par prezentācijas ceļazīmēm izmantojiet šādus jautājumus.

- Kad jums pazīstamie cilvēki aizbrauca?
- Kādi bija aizbraukšanas iemesli?
- Vai viņi plāno atgriezties Latvijā?

Prezentējiet kopīgos secinājumus!

3. uzdevums. Lasi Kārļa Vērdiņa dzejprozas darbu “Vēstules Solveigai” (dzejoļu krājums “Es”, 2008)!

Dzejproza – neliela apjoma liriski sacerējumi, kuri vizuāli atgādina prozu, taču rakstīti dzejas tēlainā un rītmiskā valodā.

1

Solveiga mana!

Svešumā klājas man ļoti smagi. Pārbaudi, lūdzu, vai tas, ko raksti, ir patiesība, aizej pie ārsta. Tu taču zini, ka šajos apstākļos mēs to nevaram atļauties. Man nav naudas, ko samaksāt ārstam. Svarīga lieta: aizej pie manas mātes, paprasi naudu un atsūti, es zinu, ka viņai ir. Esi mīļa, izdari to jau rīt.

Tavs mīlošais P. G.

2

Ai, Solveiga, man ir milzīgs prieks, ka Tu esi atkopusies. Man arī nav gājies viegli. Es diemžēl nevarēju aizbraukt uz bērēm. Vai no mātes naudas vēl kaut kas palika pāri? Vajadzētu šonedēļ tikpat. Tas ir ļoti svarīgi. Tu droši vari pārdot mātes mantas, kurām ir kāda vērtība.

Skūpstu, apkampju cieši, P. G.

3

Sirsniņa mīļā, es nevaru pašlaik braukt mājās. Atsūti, lūdzu, man tās tēva drēbes, kas skapī – man vairs nav neviena normāla apģērba. Tev nevajag caurām dienām sēdēt mājās un gaidīt mani. Izdomā sev kādu nodarbi, vislabāk – sameklē darbu. Tad mūsu tikšanās pienāks ātrāk.

P. G.

4

Solveiga! Lūdzu, uzklausi mani. Tas ir ļoti svarīgi. Man steidzami vajag naudu, divreiz vairāk nekā parasti. Lūdzu, ieķīlā māju vai zemi, izdomā pati. Pašlaik nevaru paskaidrot sīkāk. Ja Tu tā izdarīsi, es varbūt jau šovasar varēšu pārbraukt mājās. Mūžīgi Tavs P. G.

5

Solveiga, mana sirds, paldies par visu, ko izdarīji. Nevaru sagaidīt, kad Tevi beidzot redzēšu. Lūgums: atsūti zīda zeķes un mātes pārļu auskarus, Tu taču neesi tos pārdevusi, vai ne? Nejautā, kāpēc. Turpmāk dzīvošu citur, drīz paziņošu jauno adresi.

Spiežu pie krūtīm, P. G.

P.S. Lūdzu atsūti šonedēļ vēl naudu, man te ir grūti apstākļi. Varbūt Tu vari ņemt vairāk darba, lai mums nebūtu jāknapiņās?

6

Ak, Solveiga, es zinu, es esmu bijis zvērs, necilvēks, nav manai rīcībai attaisnojuma. Es neesmu Tevis cienīgs. Aizmirsti mani, sāc dzīvi no jauna. Es zinu, Tu esi tīra un stīpra, Tu to spēsi. Starp mums visam beigas, neprasi man, kāpēc.

Ardievu, ardievu! P. G.

7

Dear Solveiga, Please stop writing to my husband, it is just pointless. A woman in your situation should have more sense of tact. I hope you understand English, because I can't write in Russian.

Sincerely yours, Nora.

4. uzdevums. Aizpildi tabulu, kurā fiksē, kā katrā pantā mainās Solveigas un Pēra Ginta attiecības, Pēram aizbraucot uz ārzemēm darba meklējumos, bet Solveigai paliekot Latvijā!

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	

5. uzdevums. Noskaidro, kuras rakstura iezīmes piemīt Pēram Gintam un Solveigai norvēģu dramaturga Henrika Ibsena darbā “Pērs Gints” !

H. Ibsens. Pēra Ginta raksturojums	
H. Ibsens. Solveigas raksturojums	

6. uzdevums. Izlasi divus vērtējumus par K. Vērđiņa tekstu “Vēstules Solveigai”!

6.1. Uzraksti, kādas modernisma iezīmes min recenzenti un kā viņi tās interpretē!

6.2. Uzraksti savu viedokli par recenzentu pamanītajām iezīmēm un pamato, vai tu piekrīti recenzentiem!

<p>“Lai arī vijīgā, skanīgā valodā uzrakstīti, daudzi Kārļa dzejoļi tomēr vairāk atgādina īsas pasakas vai jocīgus gadījumus. Kārlis neapgrūtina lasītāju ar nepastarpinātu savas zemapziņas fragmentu straumi, viņš tos vispirms pārstrādā un izkārtō pārdomātos zīmējumos. Neapšaubāmi, laba dzeja var būt rotaļīga, teksts var būt uztverams kā spēle. Taču daži dzejoļi krājumā, manuprāt, tomēr bīstami balansē uz pašmērķīgu vingrinājumu robežas. Tā, piemēram, dzejoļi “Vēstules Solveigai” (58. lpp.) un vēl dažos, kuri balstās uz veiklām konstrukcijām, profesionāli viss ir kārtībā, laba kompozīcija, tomēr es varu tos uztvert vienīgi kā attālinātas anekdotes.”</p> <p><i>Auziņa, Anna. Recenzija Meklējot Kārļa Vērđiņa iekšējos orgānus. satori.lv [tiešsaiste]. 2008. g. [skatīts 2020. g. 21. jūl.]. Pieejams: https://www.satori.lv/article/meklejot-karla-verdina-ieksejos-organus</i></p>	<p>“Antoloģijā līdzās Virdžīnijai Vulfai, Ojāram Vācietim, Polam Verlēnam, Arvim Vigulam (princips – bezrobežu poētiskā pasaule) ievietots arī Vērđiņa lieliskais dzejprozas darbs “Vēstules Solveigai”.</p> <p>Vērđiņš par to esot saņēmis gluži pretējas atsauksmes. Vieni novērtējuši “par konstrukciju un ākstīšanos”, savukārt kāda meitene grāmatnīcā pienākusi klāt un teikusi, ka dzejoļa iespaidā pārvērtējusi visu savu dzīvi – sapratusi, ko vajagot mainīt sevī un attiecībās. “Tad es biju ļoti pārsteigts, ka to var dažādi uztvert un ka tas kādam vispār kaut ko izsaka,” saka Kārlis Vērđiņš. Daudziem viņš ir autoritāte. Citi viņa dzeju vienkārši mīl un pārsūta draugiem vēstulēs, kad galīgi nav laika un jaudas saviem vārdiem. Ja var iedomāties kombināciju sarkasms, ironija un cilvēcisks siltums, tad uz ko tādu savā dzejā ir spējīgs Kārlis Vērđiņš.”</p> <p>Adamaite, Undīne. Intervija <i>Pasaka par Vērđiņu</i>. diena.lv [tiešsaiste]. 2011. g. [skatīts 2020. g. 21. jūl.]. Pieejams: https://www.diena.lv/raksts/kd/intervijas/pasaka-par-verdinu-13926656</p>
Mans dialogs ar recenzenti Annu Auziņu	Mans dialogs ar žurnālisti Undīni Adamaite
<i>Ja vēlies būt maksimāli sagatavojies dialogam ar recenzenti, iepazīsties ar avota saitē norādītā resursa pilnu tekstu!</i>	<i>Ja vēlies būt maksimāli sagatavojies dialogam ar žurnālisti, iepazīsties ar avota saitē norādītā resursa pilnu tekstu!</i>

7. uzdevums. Lasi Ingas Gailēs dzejoli “Aizbraucot” (dzejoļu krājums “Migla”, 2012) un salīdzini ekonomiskās emigrācijas tēmu šajā dzejolī ar tās interpretāciju K. Vērđiņa darbā!

Lidosta pilna asaru – tu vari braukt ar kuģi,
 Viņš lidos ar lidmašīnu,
 Viņa ar ratiem pa bruģi.
 Kas paliks mums, kad jūs visi aizbrauksiet?
 Kādu saullēktu mēs atradīsim aiz Doma baznīcas,
 Kādas kūkas ēdīsim uz Blaumaņa ielas,
 Kā mēs varēsim izlasīt jūsu grāmatas,
 Kas būs pārvērtušās dirižabļos un aizēnos jūsu gaišās sejas?
 Kas notiks ar šo mazo, nenovīdīgo republiku,
 Ar šo saules pielieto bļodu, kas ziemā smaržo pēc malkas,
 Pavasaros pēc jaunības, vasarās švīkst gar basajām kājām,
 Kurā nav ceļu uz priekšu, bet kurā ir ceļš uz mājām?
 Un kā ar to dzirkstošo, aizturēto, apspiesto plūsmu,
 Kas jūsos guldz, meklēdama ceļu uz āru,
 Kā ar to straumi, kas, palaista vaļā, attīrītu lauku
 Un iestādītu tur vārdu?
 Kā ar tiem kokiem, kas izaugs, kā ar tiem bērniem,
 Kas jau iesēti sievietēs,
 Kā ar tiem solījumiem, kurus mēs atliekam no dienas uz dienu,
 Gaidot, kad vairāk maksās?
 Es jūs lūdzu – nebrauciet prom,
 Cik galu galā cilvēks var apēst?
 Tad mēs kādreiz varbūt varēsim kopā aizšaut uz Parīzi, Amsterdamu un Romu,
 Un atvest sauli un sirsnību mūsu ziemai, atvest donaldu pilnu somu.
 Tad mēs varēsim spēlēt dzezu mūsu ne tik spožajās viesistabās,
 Bet mēs taču vēl pratīsim dejot,
 Mizot kartupeļus un dažī pat stādīt,
 Gar jūru pat noplukuši mēs varēsim klejot.
 Kam jums tās zelta pilis un piecpadsmit dažādi vīri, cilvēka cienīgs atalgojums?
 Cilvēks cienīgs mostas no rīta, dzer kafiju rūgtu un pasmaida sakostiem zobiem.
 Un protams – viņi ir maitas, viņi zog un uzskata mūs par idiotiem,
 Varētu viņus kaut kur aizsūtīt, lai vieglāk elpot ir kāpu krūtīm.
 Bet bēgt no neliešiem nav nekāds stils,
 Nav drosmīgi, nav tur spēka.
 Vēl jau mums visiem ir, ko ēst, ko mugurā vilkt, ko elpot,
 Lūdzu nebrauciet prom,
 Jo dzīve ir dzīvojama,
 Un nav tai garantijas talona, ko uzrādīt Briselē,
 Kad iepriekšējā ir salūzusi gabalos.
 Lūdzu, dodiet man jaunu!
 Viņi jau arī iedos, bet šī dziedās tikai par naudu.
 Un nedomājiet, ka man nav apnicis tas, ka mēs vienmēr dziedam,
 Bet dzīve ir dzīvojama, un negribas palikt vienam.
 Protams, izdzīvošana ir primārais instinkts,
 Bet kas būs ar visiem tiem vārdiem, kas
 Jūsos salauzti bēniņos guļ, sasviesti, apputējuši,
 Aizlīmētām mutēm, iespiesti meitas istabiņās,

Piedzērušies atlūzuši pie vecāsmammas uz kušetes.
 Viņi visi taču vēl ir dzīvi un drīz modīsies, un jums kaut ko teiks.
 Mēs visi, redz, domājam, ka būtu pelnījuši ko labāku,
 Glītāku tepiķi, uzticīgāku vīru.
 Mēs esam pelnījuši to, kas mums ir – arī aizbēgt un atvērt lappusi tīru,
 Un saprast, līdz sāpēm saprast, ka koki bez saknēm neaug,
 Tie klibo uz plastmasas kājām.
 Tu domā, ka esi kas īpašs, un aizbrauc uz Vidusjūru. –
 Tu arī būtu kas īpašs, ja paliktu šeit un atklātu to,
 Kas ir tavs uzdevums šajā valodā, šajā zemē, šajā nenovīdīgo, skaudīgo, dziedošo, zogošo ļaužu pūlī,
 Iespējams, mēs patiešām to saprastu, kādā no tām dienām,
 Kas sekotu dienai,
 Kurā mēs pārstātu bēgt.

- 7.1. Lasi apgalvojumus par ekonomisko emigrāciju – skatījumu uz to no Latvijas un aizbraucēju mītnes zemes perspektīvas!
- 7.2. Salīdzini kopīgās un atšķirīgās ekonomiskās emigrācijas tēlojuma iezīmes K. Vērdiņa un I. Gailes tekstā!

Tēlojuma iezīmes	Kārlis Vērdiņš "Vēstules Solveigai"	Inga Gaile "Aizbraucot"
Aizbraucēji cer uz labākiem dzīves apstākļiem un tos nodrošina		
Aizbraucēji skumst pēc mājās palicējiem		
Aizbraucēji ir laimīgi		
Mājās palicēju dzīvi aizbraucēju neesamība neiespaido		
(Pievieno savu apgalvojumu!)		

8. uzdevums. Izlasi divus vērtējumus par I. Gailes tekstu “Aizbraucot”!

8.1. Uzraksti, kuras modernisma iezīmes min recenzenti un kā viņi tās interpretē!

8.2. Uzraksti savu viedokli par recenzentu pamanītajām iezīmēm un pamato, vai tu piekrīti recenzentam!

<p>“.. neviena, pat visspožākā sleja nav palīdzējusi pieņemt dzimtenes realitāti tā, kā Ingas Gailes dzejolis “Aizbraucot” (44. lpp.) – kaut gan nolūka emigrēt nebija, tomēr dažas rindas, piemēram, “cilvēks cienīgs mostas no rīta, dzer kafiju rūgtu un sakostiem zobiem smaida”, palīdzēja apzināties vienkāršu, tomēr katram individuāli atskāršamu patiesību, ka cilvēka vērtība nav viņa materiālais stāvoklis vai ieņemamais amats. Citam lasītājam tās varbūt ir citas rindas, citas detaļas un citas atskārsmes. Skaidrās ieraudzīšanas ceļš, bez šaubām, ir katram individuāls, taču kurš vēl, ja ne dzejnieks līdz ar savējo atklās skatienam arī pārējos. Krājumā “Migla” Gaile caur privātiem pārdzīvojumiem runā par parādībām, kas skar vairs ne tikai vienas liriskās varones un pat ne tikai vienas ļaužu grupas pieredzi vien.”</p> <p>Auziņa, Anna. Recenzija <i>Iznākšana no miglas</i>. Par Ingas Gailes dzejoļu krājumu <i>Migla</i>. satori.lv [tiešsaiste]. 2012. g. [skatīts 2020. g. 21. jūl.]. Pieejams: https://www.satori.lv/article/iznaksana-no-miglas</p>	<p>“Teksts (par dzeju grūti saucams) “Aizbraucot”, teksta motīvs – aizbraukšana no šīs zemes un uztraukums par to, ka, citēju: “notīks ar šo mazo, nenovīdīgo republiku”. Teksts ir tādu negāciju pārpilns! Es apkārtējo pasauli tādu, nūdien, neredzu! .. Primitīvs uzskats, ka aizbraucēji cer uz zelta pilīm. (..) Visā rakstītajā jūtama tāda pavirša avīžu virsrakstu līmeņa nesapratne.”</p> <p>LA negribot turpina kaunināt kārtējo dzejnieci. Inga Gaile publicējās un apbēdināja.</p> <p>http://skribents007.1s.lv/99-la-negribot-turpina-kauninat-kartejo-dzejnieci-inga-gaile-publicejas-un-apbedinaja/</p>
<p>Mans dialogs ar recenzenti Annu Auziņu</p>	<p>Mans dialogs ar anonīmo komentētāju un viedoklis par anonīmiem komentāriem internetā</p>

9. uzdevums. Salīdzini izlasītos recenzentu, žurnālistu un anonīmo komentētāju viedokļus un to stilu! Nosaki atšķirības un fiksē tās rakstiski!

<p>Profesionāla kritika:</p>	<p>Anonīmas personas vai internettroļļa piezīmes:</p>
------------------------------	---